

Трансформації нелегального ринку тютюнових виробів в Україні під час війни та проблеми впровадження нових технологічних рішень для боротьби з ним

Тетяна Кошук – к.е.н., експерт Growford Institute

Надія Новицька – к.е.н., доцент, експерт
Growford Institute

1 березня 2023 року

Як і чому змінився нелегальний ринок сигарет України під час війни?

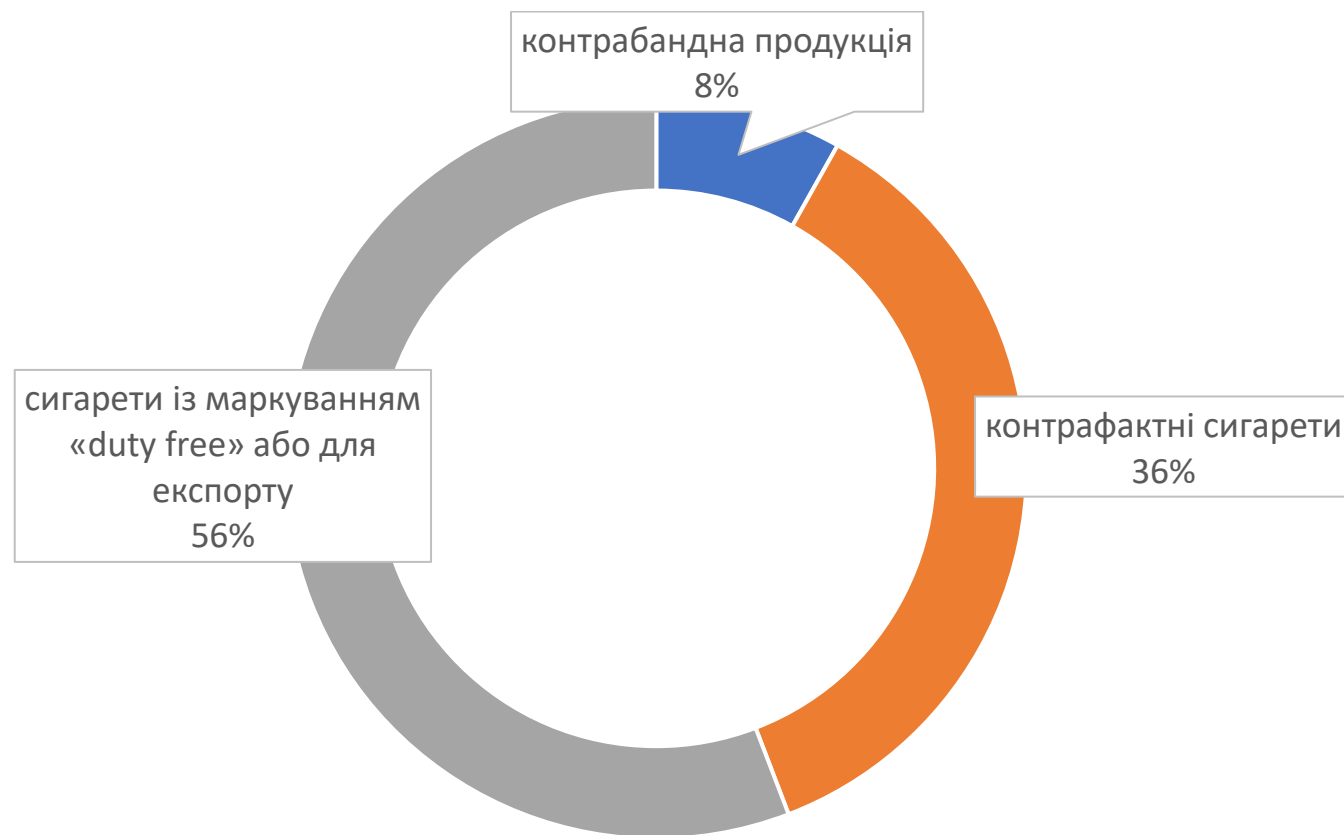
Динаміка споживання сигарет та частки їх нелегального обігу в Україні в 2015–2022 роках

Джерело: показники легального споживання оцінено за даними ДССУ, нелегального обігу – за даними Kantar

*показник споживання сигарет за даними Kantar

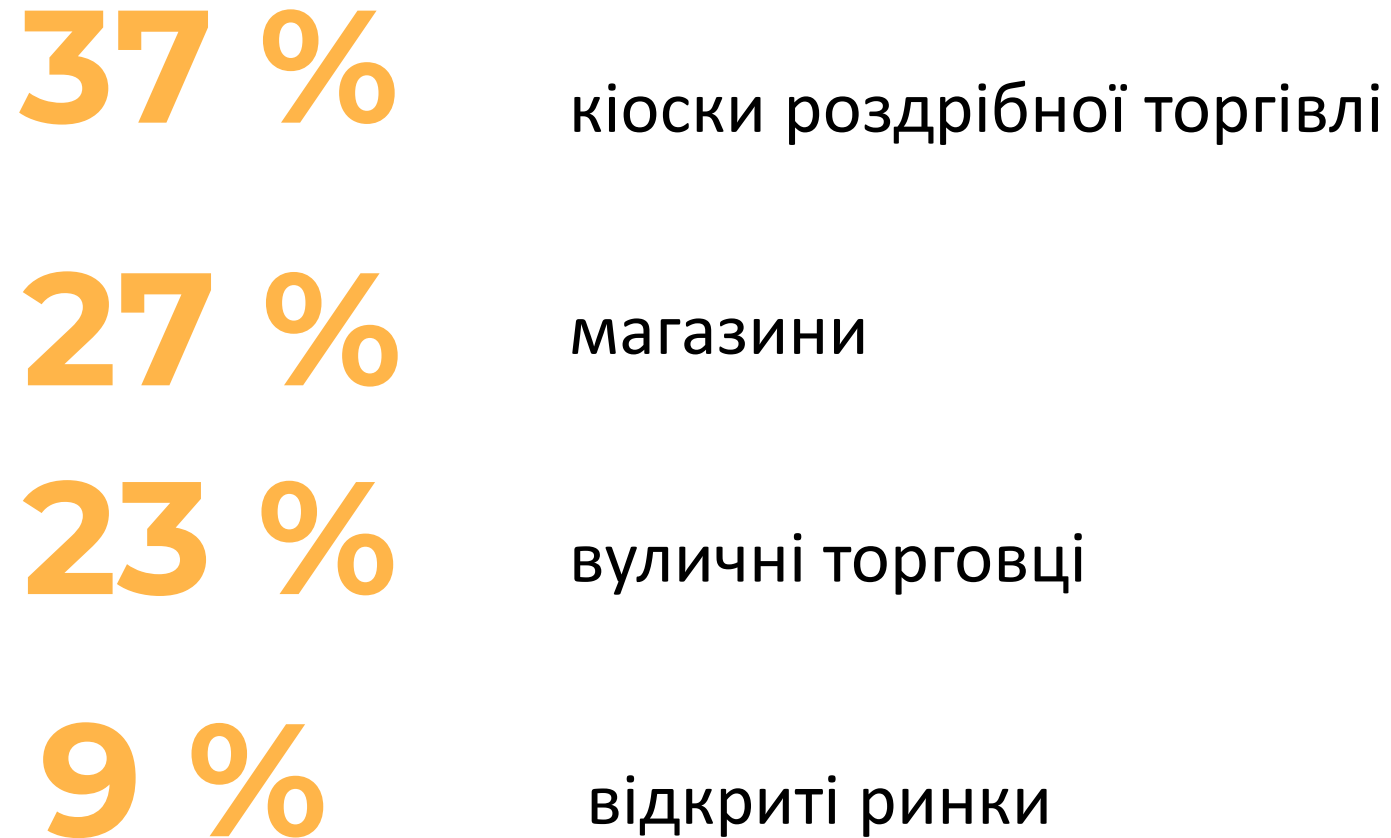
Структура нелегального ринку тютюнових виробів в Україні в 2022 році

Джерело: за даними 2-ї хвилі досліджень Kantar в 2022 р.

Канали реалізації нелегальних сигарет в Україні в 2022 році

Основна ознака, за якою можна відрізнити легальну пачку сигарет від нелегальної, - паперова марка акцизного податку

- має захисні елементи
- надрукована на оригінальному якісному цупкому папері

- містить повну та коректну інформацію про кількість сигарет у пачці
- має шестизначний номер та серію з чотирьох літер, кодування виду продукції відповідає факту

Втрати бюджету від нелегального обігу тютюнових виробів у 2022 році

19,1

млрд грн

Втрати
«стандартного»
акцизу, ПДВ,
роздрібного акцизу

23,2 %

Темп приросту втрат
надходжень податків порівняно
з 2021 р.

Сума податків у ціні пачки сигарет у 2022 і 2023 роках

2022

2023

Ціна легальної пачки сигарет медіум-класу

69 грн

Протягом року зростатиме

податки у ціні пачки

44 грн

53 грн

Збільшення нелегального ринку сигарет в Україні

Динамічне
підвищення ставок
акцизу

Низька купівельна
спроможність
населення

Збільшення
нелегального
ринку сигарет

Електронна акцизна марка: виклики та ризики впровадження

Директива 2014/40 / ЄС

Про наближення законів, підзаконних актів та адміністративних положень держав-членів щодо виробництва, представлення та продажу тютюнових виробів та супутніх товарів

Article 15

Простежуваність

1. Держави-члени повинні забезпечити, щоб усі одиничні пачки тютюнових виробів були позначені унікальним ідентифікатором. Для забезпечення цілісності унікального ідентифікатора він повинен бути надрукований або закріплений у такий спосіб, щоб його було неможливо видалити, стерти або приховати або переривати будь-яким чином, у тому числі акцизними марками або цінниками, або відкриванням одиничної пачки. Що стосується тютюнових виробів, які виробляють поза межами Союзу, обов'язки, встановлені у цій статті, застосовуються тільки до тих виробів, які призначені для ринку Союзу або введені в обіг на ринку Союзу.

Директива 2014/40 / ЄС

Про наближення законів, підзаконних актів та адміністративних положень держав-членів щодо виробництва, представлення та продажу тютюнових виробів та супутніх товарів

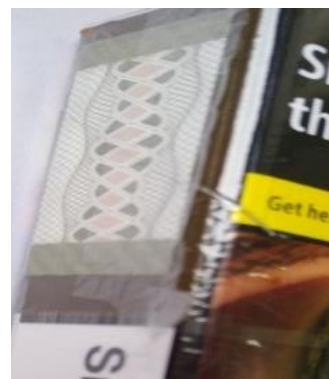
Article 16

Елементи захисту

1. На додаток до унікального ідентифікатора, зазначеного у Статті 15, держави-члени повинні вимагати, щоб усі одиничні упаковки тютюнових виробів, які виводяться на ринок, мали елемент захисту, захищений від підроблення, який складається з видимих та невидимих елементів. Цей елемент захисту має бути надрукований або прикріплений так, щоб його не можна було видалити чи зняти, стерти, приховати або порушити жодним чином, у тому числі марками акцизного збору та цінниками, або іншими елементами, передбаченими законодавством.

Держави-члени, які у фіскальних цілях вимагають застосування марок акцизного збору або національних ідентифікаційних знаків, можуть дозволити їх використання як елемента захисту за умови, що вказані марки акцизного збору або національні ідентифікаційні знаки відповідають усім технічним стандартам та функціям, які від них вимагаються згідно з цією Статтею.

Приклад нефіскальної марки у Великій Британії

УНІКАЛЬНИЙ ІДЕНТИФІКАТОР

Захисні елементи:

Відкриті

Зміна кольору

Голограма

Мікродрук

Напівприховані

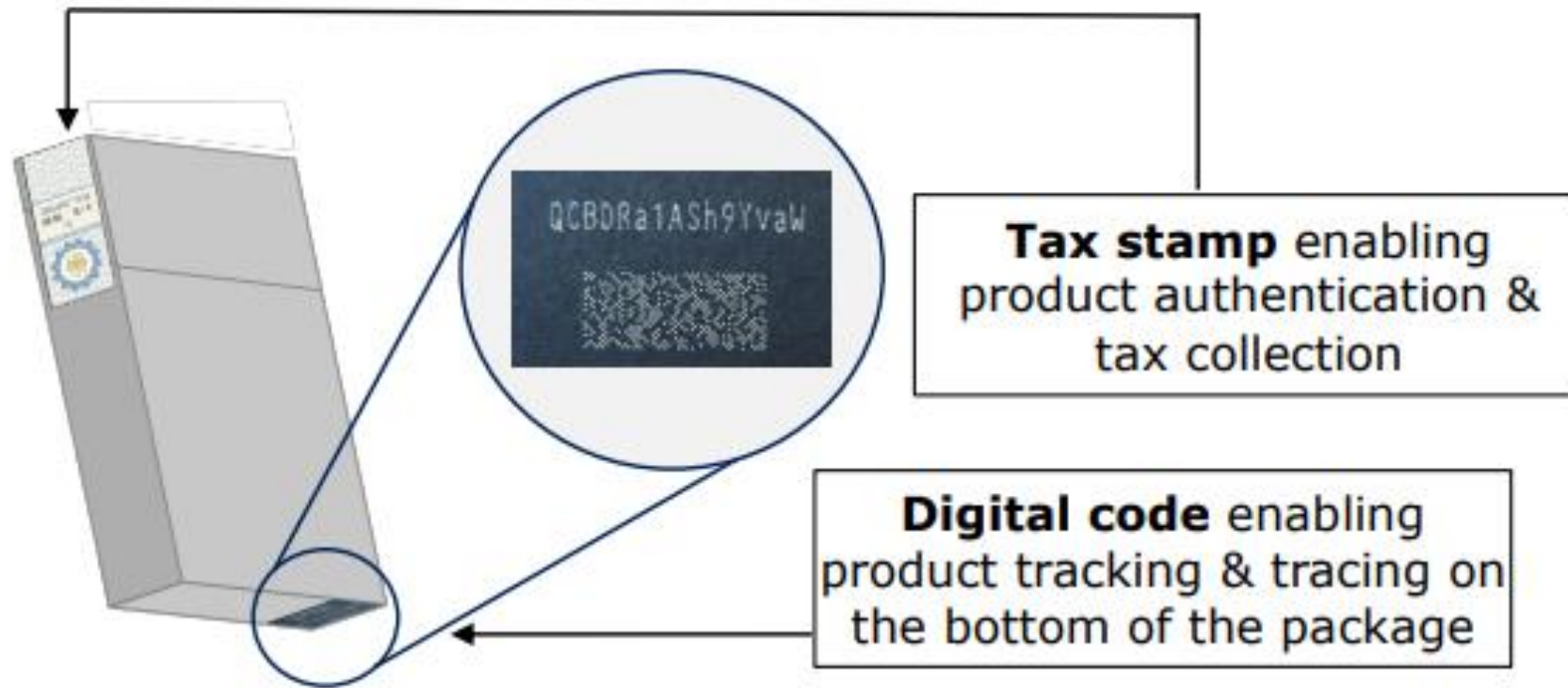
Флуоресцентні

чорнила

Приховані

Судові маркери

Реалізація положень TPD Директиви в Німеччині

Призначення track&trace для тютюнових виробів в ЄС

Облік вироблених та імпортованих тютюнових виробів

Контроль за переміщенням від виробника або імпортера до останнього суб'єкта економічної діяльності, який передає їх першій роздрібній торговельній точці межах митної території ЄС

Ідентифікація місцезнаходження

Призначена для протидії незадекларованому виробництву та реалізації в комплексі з іншими заходами контролю

Марка акцизного податку

також і для протидії контрафакту

Унікальний ідентифікатор

код, що дозволяє ідентифікувати
одичну або агреговану упаковку
тютюнових виробів

Носії даних

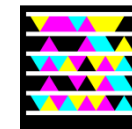
Vero Code

AZTEC Code

Data Matrix

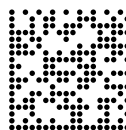
MS Tag

PDF 417

RFID

DotCode

Maxi Code

QR Code

A 1 2 3 4 5 6 7
8 A D R D D E F
F T E E E T T T

Алфавітно-цифровий код

Можливі варіанти розміщення

Унікальний ідентифікатор одиночної упаковки повинен надавати доступ до інформації:

< 50

- місце та дата виробництва
- ідентифікатор об'єкта та виробничої лінії, на якій вироблено товар
- загальна та власна назви продукту з додатковою інформацією щодо характеристик
- плановий маршрут перевезення
- країна призначення товару (у разі експорту) / імпортер в Україну
- дата відвантаження суб'єкту господарювання оптової торгівлі
- ідентифікатор економічного оператора – суб'єкта господарювання, що здійснює оптову торгівлю
- дата відвантаження суб'єкту господарювання роздрібною торгівлю
- ідентифікатор економічного оператора – суб'єкта господарювання, що здійснює роздрібну торгівлю
- товарно-транспортна накладна, номер замовлення та дані щодо оплати для усіх економічних операторів по ланцюгу постачання від виробника / імпортера до кінцевого споживача

Приклад допустимих носіїв даних для пачки

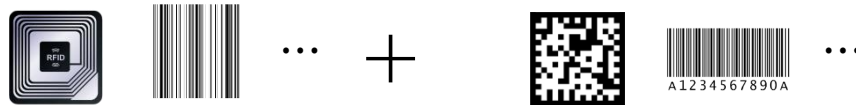
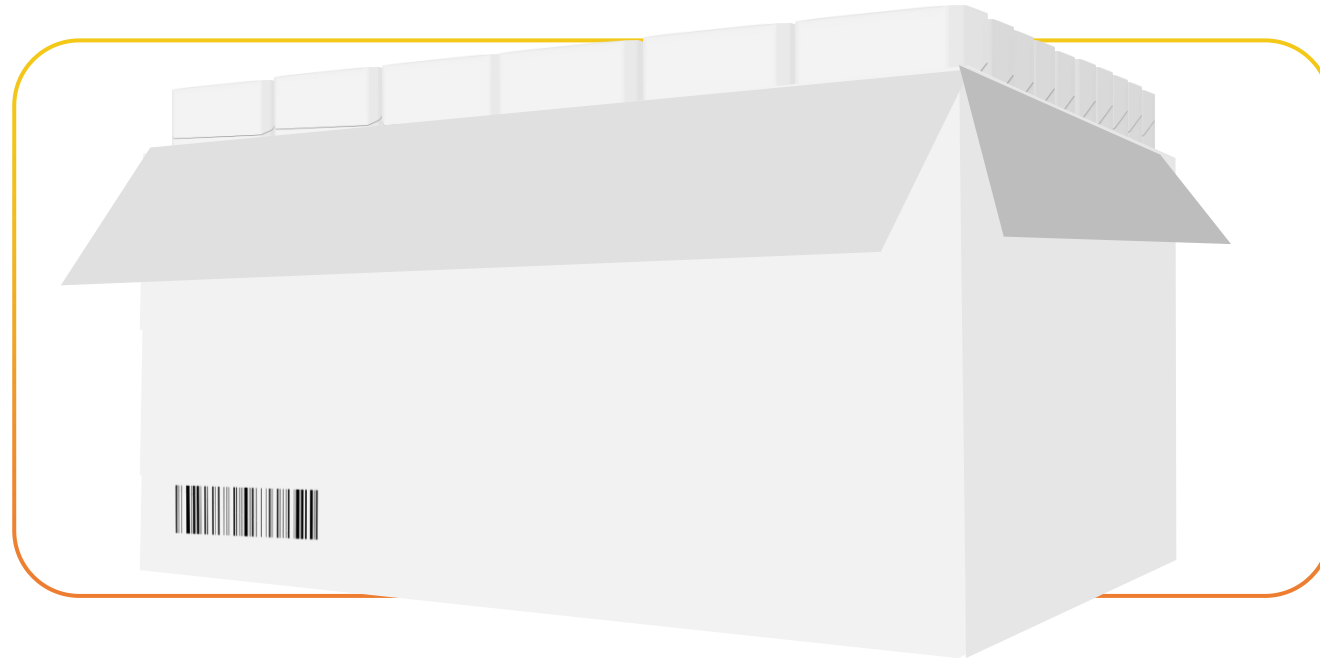

A 1 2 3 4 5 6 7
8 A D R D D E F
F T E E E T T T

Тільки один
на вибір

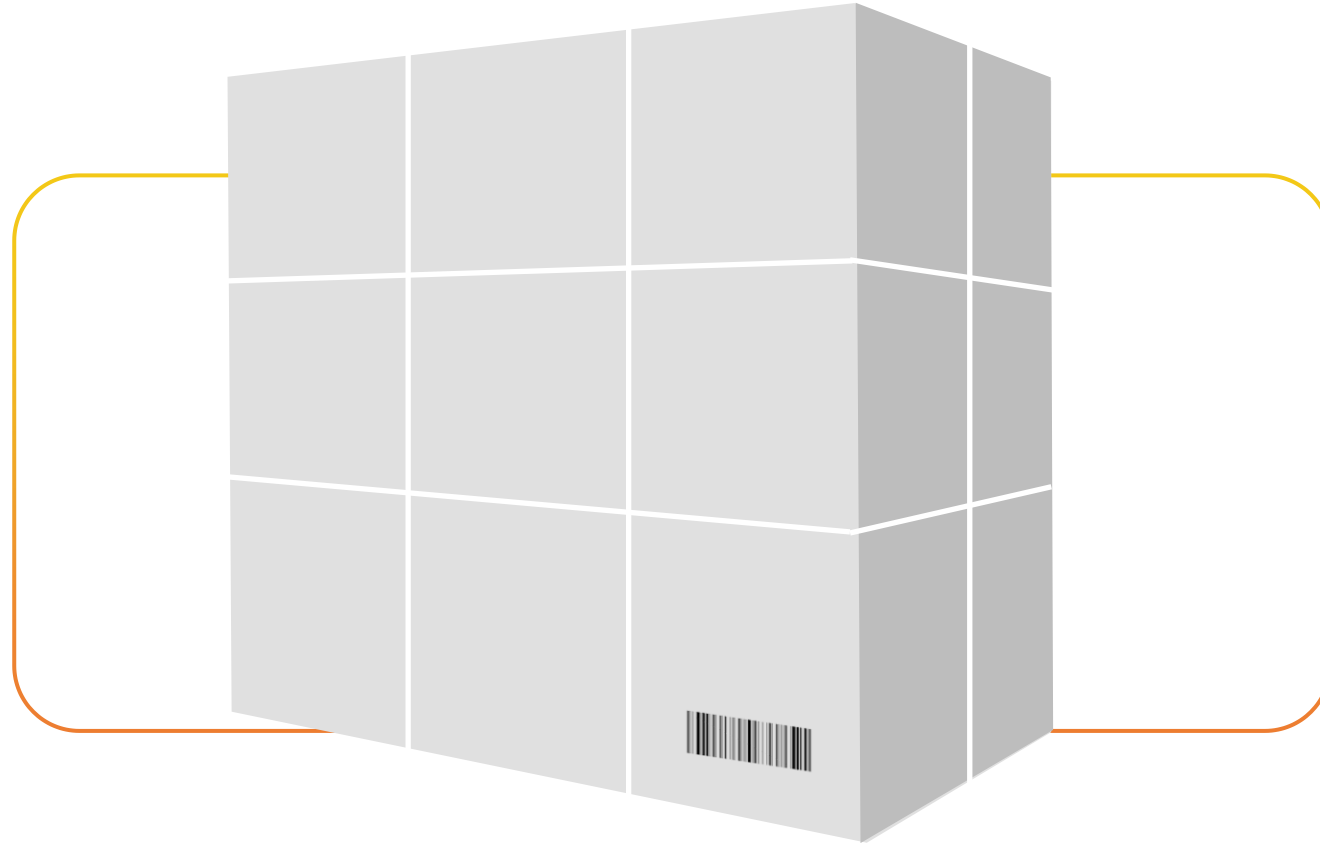
Приклад допустимих носіїв даних для короба

Можуть додаватися будь-які
інші допустимі носії даних

Приклад допустимих носіїв даних для палети

...

+

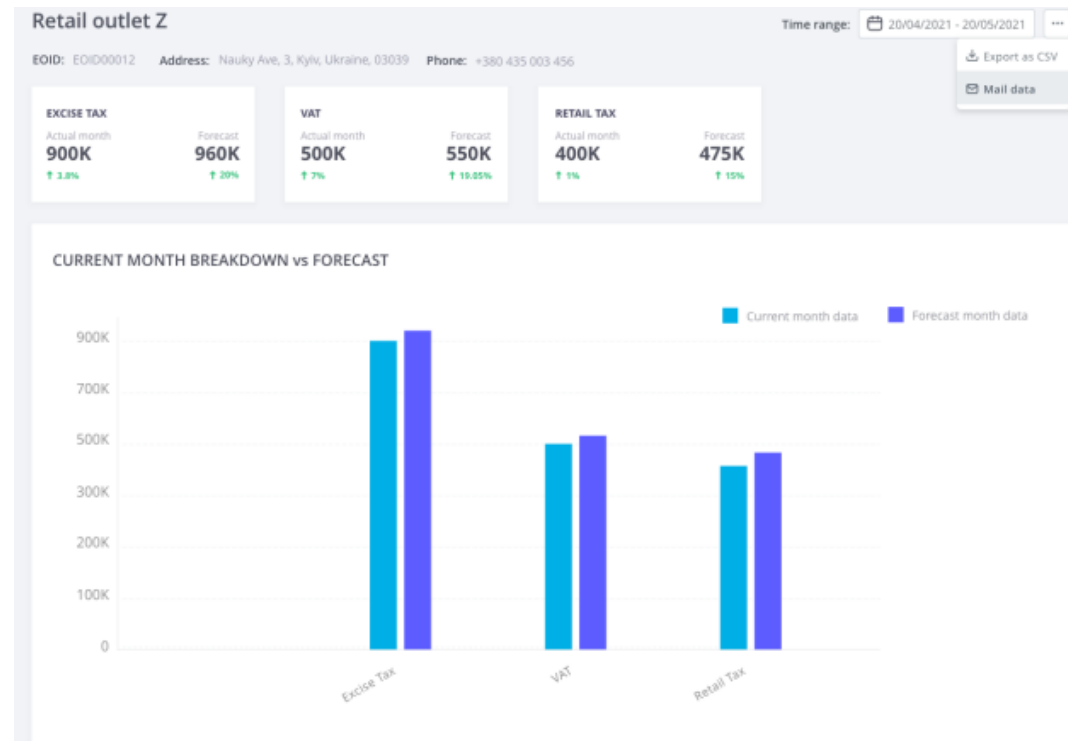
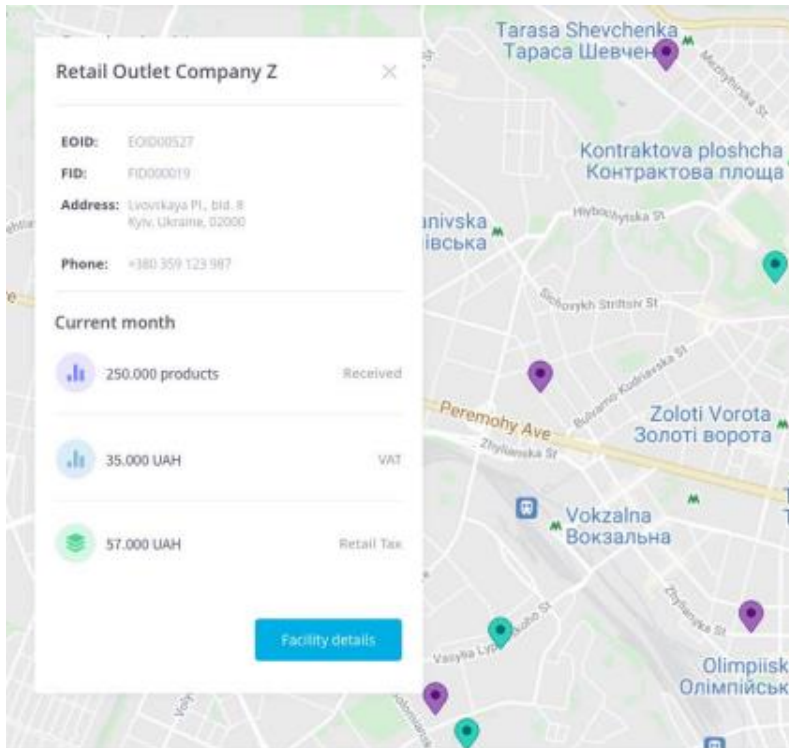

...

Можуть додаватися будь-які
інші допустимі носії даних

Як може виглядати інтерфейс майбутньої аналітичної системи з даними про відстежуваність сигарет

Причини відмови Німеччини від заміни паперової акцизної марки електронною:

- паперова марка акцизного податку є видимою ознакою легального походження сигарет
- при використанні електронних ідентифікаторів неможливо зрозуміти закодовану у них інформацію без спеціальних засобів для зчитування (або інструкцій, які дозволяють розшифрувати буквенно-цифровий код, якщо він передбачений)
- система електронної акцизної марки є дорогою (її вартість насамперед для державного бюджету не співмірна із можливим позитивним ефектом її впровадження)
- обов'язкова для всіх країн ЄС (і для України у майбутньому) система виявлення та відстеження тютюнових виробів track&trace не пов'язана із відслідковуванням сплати акцизу

Ми з радістю відповімо
на всі ваші питання

Кощук Тетяна Василівна,

tvkoshchuk@gmail.com

Новицька Надія Володимирівна,

n.novitska@gmail.com

